

CSIKÓS ÉS KANÁSZ

A nap nyugovóra szállt. Esteledett a rengeteg síkságon, mely a magyar Alföld királynéját, Szeged városát környezi. A látóhatár nyugotján még egy izzóvörös fény volt látható azon a helyen, melyen a nap eltűnt, míg keleten már sugározott a telihold ezüstös fénye. A beláthatatlan síkságon néma csend uralkodott. A nappali hőség után hűvös esti szél keletkezett, mely a Dorozsmától Félegyháza felé vezető országúton óriási porfellegeket vert fel.

Történetünk kezdetén, 1846-ban, Magyarországon nem voltak vasutak, így az országutakon bonyolódott le az egész kereskedelmi forgalom. Az országutak épp ezért sokkal élénkebb képet nyújtottak, mint most, és az országutak mentén számtalan csárdában mérték a fuvarosok részére a jó bort.

A Félegyháza felé vezető országúton Dorozsmától mintegy órányi távolságban volt a keceli csárda. Nagy és hosszú épület volt ez, rengeteg udvarral, közepén a nagy kocsiszínnel. A csárda korcsmahelyisége az országút felé nézett, akárcsak a nagy utcai ajtaja, míg a tágas istállók a kocsiszín körül voltak építve. Az udvarra is nyílt egy ajtó a korcsmából és mellette volt a pincébe vezető ajtó. Mint minden nagyobb csárdából, a keceli csárdából is négy nagy kapu vezetett a szabadba.

A keceli csárdának már évek óta nem volt bérlője. Ott állt a hatalmas épület némán, elhagyatottan. Nem volt abban csárda, nem tért abba be fuvaros se. Mintegy tíz évvel ezelőtt Virág József fuvaros hozta a csárdába Boskowitz Mózes gazdag szentesi gabonakereskedőt, ki Félegyháza felé igyekezve, a csárdában meghált. Akkoriban Keceli Mátyás, egy kisteleki ember volt a korcsmáros. Mikor Boskowitz a vendégszobába ment aludni, Virág József elbeszélte Kecelinek, hogy az a szentesi zsidó milyen gazdag ember, most is 40 000 forintot visz magával. Keceliben felébredt a kapzsiság és rábírta Virágot, hogy segítsen a zsidót agyonütni, majd aztán a pénzen osztozkodnak.

Virág belement a dologba, és tényleg agyonütötték és kirabolták a Boskowitzot. De az osztozkodásnál a két gyilkos összeveszett, és Keceli a baltájával iszonyú ütést mért cinkostársa fejére. Virág aléltan földre rogyott, Keceli pedig a zsidótól elrabolt pénzzel futásnak eredt. Pestre és onnan Bécsbe akart szökni. De a bűnhődés utolérte.

Éjfél felé Dorozsma felől pandúrőrjárat jött Keceli csárdájához. A pandúroknak feltűnt a szokatlan csend a csárdában. Benéztek és ott találták óriási vértócsában a kínjában nyöszörgő Virágot, ki miután a pandúrok kimosták a sebét és bekötötték, elmondta a történeteket. A pandúrok üldözőbe vették Kecelit és a kisteleki határon el is fogták. Kecelit a törvényszék ítélete alapján felakasztották. Virág Józsefet 20 évi súlyos börtönre ítélték. A börtönben meg is halt. E borzalmas gyilkosság óta a csárda többé nem talált bérlőre.

1846. július 24-én volt. A keceli csárda mellett elhúzódó árokban két ember hevert egymással beszélgetve. A holdvilág fénye mellett láthatjuk alakjaikat. Az egyik kis vézna, púpos ember volt, hatalmas bozontos hajjal. Arca a cigányok barnás színét mutatta. A kis cigánynak nagy egyenes orra, kis fekete bajusza és egy pár folyton nyugtalanul csillogó fekete szeme volt. E szempár az egész arcnak a ravaszág jellegét adta.

A cigány mellett óriási termetű ember ült az árokban. Egyike volt azon óriásoknak, akik a mai elsatnyult korban mind ritkábbá válnak. Az óriás körülbelül 25 éves lehetett. Széles vállain hatalmas nagy fej volt. Arcvonásai rendesek voltak, haja barna és göndör, orra alatt nagy bozontos bajuszt viselt. Szürke szemei a távolba merengtek és csak néha-néha villantak fel, amikor aztán irtózatossá mutatkozott a rendesen jószágos arcon. Az óriás, kit Veszelka Jánosnak hívtak, kanász volt és a Csongrád megyei kanászok viseletét hordta.

– Már többször mondtam Peti, ne gyanúsítsd mindig a Sándort – szólta Veszelka kedvetlenül –, tudod, hogy barátom, s ha bebizonyítani nem tudod azt, amit róla mondasz, akkor hallgass inkább.

– Bebizonyítani? – nevetett a cigány –, hja, ha én azt bebizonyítani tudnám, ha tetten érhetném, mint a bölcs urak a törvénytöréseknél mondják, akkor nem jönnek kendhez, hanem leszúrnám.

– Ha mernéd – nevetett az óriás –, de Sándor nem fél tőled.

– Igen, mert tudja, hogy gyenge vagyok – vigyorgott a cigány.
– Ha oly erős volnék, mint kend...

– Akkor sem félne tőled. Ő bátor, mint az oroszán és ha nem is olyan erős, mint én, mégis sokkal ügyesebb nálam – szólott Veszelka.

– Hát kend is fél ettől a Rózsa Sándortól?

– Én nem félek senkitől – felelt egyszerű büszkeséggel az óriás.

– És mégsem szeretne kikezdeni Sándorral? – gúnyolódott Peti.

– Nem, mert barátom.

– Barátja, aki a kedvesét elcsábította – szólott metsző gúnnyal a cigány.

– Bizonyítsd be, vagy szót se többet erről! – dörgött haragosan Veszelka.

– Kell-e jobb bizonyíték, mint az, hogy a múlt éjjel láttam az anyám viskójából kiszurranni. Mit kerestett ott? Bizonyára nem az anyámnak udvarol.

– Te megösmerted?

– Jó szemem van – vigyorgott a cigány –, és neki olyan cifra szűrű van, mint senki másnak.

– Hát megösmerted? – kérdezte türelmetlenül Veszelka János –, szólj!

– Az éjszaka sötét volt, de az a szűr, amelyet láttam, csak a Rózsa Sándor szűrje volt – felelt kitérően Peti.

– És az anyád házából jött ki?

– Onnan! Én utána akartam menni, de nem volt nálam se puska, se kés és tudod, hogy én gyöngé ember vagyok.

– Azaz gyáva – nevetett az óriás.

– Még az öregapám sem volt gyáva – dörmögött a cigány –, de nem vagyok bolond, hogy ott kikezdek, ahol biztos a verebérem.

– No jól van – szólta Veszelka –, de aztán honnan tudod, hogy az az ember Rózsa Sándor volt?

– Mondtam már, hogy megösmertem a szűréről – kiáltott a cigány.

– Sötét éjszakában? – gúnyolódott Veszelka.

– Éles szemem van – felelt a cigány –, aztán bizonyoságot is szereztem, hogy Sándor volt.

– Bizonyoságot? – kiáltott Veszelka felugorva. – Miféle bizonyoságot? Szólj!

– No jó – szólta a cigány –, majd szólok. Mivel én fegyver nélkül nem mehettem utána annak az embernek, hát bementem anyám házába. Csak egy szoba van benne, így mindjárt feltűnt, hogy nem láttam Örsit a szobában. Hiszen tudja kend, hogy szerettem.

– Igen, a nővéredet – szólta megvető hangon Veszelka.

– Mi nem kutatjuk a szerelemben a rokonságot – felelt vállát vonva a cigány –, elég az hozzá, hogy Örszi a szeretőm volt és csak akkor hagyott el, mikor kenddel megösmarkedett. Nohát nekem feltűnt, hogy Örzse nem volt a szobában és az első kérdésem anyámhoz az volt: Hol van Örzse? Anyám zavarba jött és hebegve felelt: Meleg volt itt, felment a padlásra, ott alszik a szénán!

– Hát, szó ami szó, nem szép a barátjának a kedvesét elcsábítani, csúnya dolog ez – szólta a cigány –, de most, hogy már megtörtént, oda se nézzen kend! Gyöngyház, ha leszakad, lesz más és aztán, ki tudja mennyire csábította őt az Örzse.

– Verje meg az Isten!

– Kit, az Örszit? – kérdezte a cigány.

Az óriás felelni akart, de e pillanatban az országúton lódobogás hallatszott. Lovas jött Kistelekről vágatva. A lovas még nem volt látható, de a csendes éjben lovának dobogása már hallható volt. A cigány felugrott és felkiáltott.

– Egy lovas! Talán perzekutor! Nem mennénk be a csárdába? Nem szeretek az ilyen néppel találkozni.

– Nem félek tőlük – felelt Veszelka –, nem bántottam én senkit, nincs mitől félnem.

Messzire, lent a láthatáron porfelleg lett látható, mely nagy gyorsasággal közeledett. A cigány a balkezét a szeme felé tartotta és mereven nézett a porfelleg felé. Egyszerre aztán megragadta Veszelkát és felkiáltott:

– Verjen meg a devla, ha nem ő!

– Kicsoda? – kérdezte Veszelka.

– Rózsa Sándor! Dorozsmára nyargal!

– Dorozsmára? – kiáltott dühösen az óriás –, esküszöm, hogy nem fog odaérni.

Evvel kezébe kapta a fokosát.

A lovasember tényleg Rózsa Sándor, a dorozsmai csikós volt. Mint a szélvész vágatott pompás pejménjén az országúton Dorozsma felé. Az ifjú csikós sasszeme már nagy távolságból meglátta az út közepén mozdulatlanul álló embert és attól tartva, hogy útonállóval lesz dolga, kezébe fogta hosszú karikás ostorát, az alföldi csikós rettenetes fegyverét. De amikor aztán közelebbre jött Rózsa Sándor, fölismerte az út közepén álló emberben legjobb barátját, Veszelka Jancsit és már távolról rákiáltott:

– Útból Jancsi, nincs időm!

– Megállj! Egy kis beszédem van veled! – ordított Veszelka a közeledő Rózsa Sándorra.

Rózsa Sándor ki akart térni, de Veszelka fenyegetőleg szólt:

– Állj meg Rózsa Sándor, vagy a fejedhez dobom baltámat!

Rózsa Sándor hatalmas rántással közvetlenül Veszelka János előtt megállította a lovát, könnyedén leugrott és kihívólag kérdezte:

– Itt vagyok! Mit akarsz tőlem Jancsi?

– Leszámolni akarok veled – szólt az óriás vészjósló hangon.

– Úgy? Jól van! – felelt Rózsa –, de kérlek hagyjuk ezt holnapra, ma sürgős dolgom van.

– Úgy? Sürgős dolgod van? Talán a szeretődhez sietsz? – gúnyolódott az óriás.

– Eltaláltad, Jancsi és most Isten veled, sietek! – szólt Rózsa a lova felé fordulva.

– Egy lépést se tovább – kiáltott Veszelka és fenyegetőleg emelte meg a baltáját.

– Megbolondultál Jancsi? Mi lelt? – kérdezte Rózsa Sándor.

Az óriás, mint egy tigris, hatalmas szökéssel odaugrott az ifjúhoz és torkánál ragadva, féktelen dühvel mondta:

– Gazember! Te tegnap az Örzsínél, a kedvesemnél voltál. Mit kerestél ott? Szólj, vagy megfojtalak!

És Veszelka vasmarkával fojtogatni kezdte az ifjú csikós torkát, aki látva, hogy ennek fele sem tréfa, nem sokáig teketóriázott, hanem hirtelen oly hatalmasat rúgott Veszelka gyomrához, hogy ez visszatántorgott és kínjában eleresztve Rózsa Sándor torkát, mindkét kezével a gyomrához kapott. Rózsa Sándor dacosan odaállt Veszelka elé és mereven a szeme közé nézve, nyugodtan kérdezte:

– Hát mit akarsz tőlem János?

– A szeretőmnél voltál...

– Nem, az anyjánál – felelt nyugodtan a csikós –, jövendőt mondtam vele.

– Hazudsz! – ordított Veszelka –, az Örzsínél voltál.

– Nem szoktam hazudni.

– Igen, hazudsz gazember, Örzsínél voltál és ezért meghalsz! – ordított az óriás és a magasra emelt baltáját a kezébe forgatva rohant a csikós felé. Ez ügyesen kitért a halált okozó csapás elől, megragadta az óriás karját és oly hatalmasan csavarta felfelé, hogy Veszelka kiejtette a baltát a kezéből. Rózsa Sándor villámgyorsasággal felkapta a baltát, teljes erejével messzire a csárdán átdobta és lovára ugorva szól:

– Majd ha kijózanodol, akkor számolok veled, most Isten veled!

– Nem úgy Sándor! – kiáltott Veszelka –, itt maradsz vagy lelőlek, mint a veszett kutyát.

És Veszelka hirtelen pisztolyt emelt Rózsa Sándorra. De ezzel is pórul járt! A csikós, mielőtt még Veszelka elsüthette volna a fegyvert, karikás ostorával kicsapta kezéből a pisztolyt és lovát megsarkantyúzva tovább száguldott.

Az óriás egy pillanatig mintha megdermedt volna, a csikós után nézett, majd öklébe szorított kézzel utána kiáltott:

– Ezért lakolsz Sándor! Ezért még lakolsz!